

Diarienummer: DO 2022:5067

u.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över Statens ansvar för skolan – ett besluts- och kunskapsunderlag, SOU 2022:53

Diskrimineringsombudsmannens (DO) yttrande är avgränsat till frågor som rör DO:s uppdrag och verksamhetsområde.

DO ser positivt på att frågan, om hur statens ansvar för skolan kan stärkas, utreds i syfte att skapa bättre förutsättningar för en mer likvärdig utbildning av hög kvalitet. DO vill i detta sammanhang framhålla att arbetet mot diskriminering och för att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder är av stor betydelse för att skapa en likvärdig utbildning.

I betänkandet presenteras två möjliga alternativ för att utveckla ett nytt skolsystem vad gäller huvudmanna- och systemansvar. DO avstår från att lämna synpunkter på dessa två alternativ, men med anledning av utredningen vill DO ge nedan medskick för den fortsatta beredningen av frågorna.

Diskrimineringslagen – ett viktigt regelverk för huvudmännen

Upplevelser av diskriminering i skolan är omfattande. Det framgår bland annat av de anmälningar om diskriminering som DO tar emot. Under 2022 kom 757 anmälningar om diskriminering inom utbildningsområdet in till DO, vilket motsvarar en ökning med 150 procent under perioden 2015–2022. De flesta av dessa anmälningar rör elever i grundskolan och den upplevda diskrimineringen som anmäls har oftast samband med funktionsnedsättning och etnisk tillhörighet.

Bestämmelserna i diskrimineringslagen (2008:567) utgör därför ett betydelsefullt regelverk för skollagsreglerade verksamheter. Det är utbildningsanordnarna som har ansvaret för att diskrimineringslagen efterlevs.

I betänkandet behandlas frågor om diskriminering och ansvaret för att motverka och förebygga diskriminering endast perifert. DO konstaterar att

det saknas en presentation av diskrimineringslagens innehåll och dess betydelse för arbetet i skollagsreglerade verksamheter. DO vill därför framhålla vikten av att det sker en komplettering på denna punkt i den fortsatta beredningen av frågorna.

Vikten av att integrera ett diskrimineringsperspektiv i den fortsatta processen

Enligt utredningen är det angeläget att prioritera en reformutvärdering redan i planeringen av reformen och att den finns med i strategin för genomförandet. DO delar utredningens uppfattning. DO vill dessutom framhålla att det är av största vikt att ett diskrimineringsperspektiv inkluderas i alla steg i det fortsatta arbetet, inklusive i planeringen och genomförandet av reformen.

DO har sedan tidigare yttrat sig över flera betänkanden inom olika områden som utredningen refererar till.¹ Enligt DO är det mycket angeläget att frågor om att motverka diskriminering och främja allas lika rättigheter och möjligheter i skollagsreglerade verksamheter beaktas och synliggörs i kommande utredningar som genomförs för att konkretisera de bedömningar som presenteras i det aktuella betänkandet.

Huvudmannaskap för Sameskolan

När det gäller Sameskolan finns det enligt utredningens uppfattning ett vägval. Vid ett fullgånget förstatligande kan Sameskolan ingå i myndigheten med huvudmannaansvar tillsammans med de andra skolformerna, som alla skulle lyda under ett statligt huvudmannaskap. En annan möjlighet är, enligt utredningen, att ansvaret för Sameskolan ligger kvar på Sameskolstyrelsen eller övergår till Sametinget. Utredningen anser att det inom ramen för sitt uppdrag inte är möjligt att avgöra frågan avseende huvudmannaansvaret för Sameskolan och att denna fråga därför behöver fortsätta beredas.

¹ DO har bland annat yttrat sig över följande betänkanden:

SOU (2017:35) Samling för skolan – Nationell strategi för kunskap och likvärdighet, SOU (2018:1) Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring, SOU (2018:17) Med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling, SOU (2021:11) Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning, SOU (2020:28) en mer likvärdig skola – minskad skolegregation och förbättrad resurstilldelning, SOU (2020:33) Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning, SOU (2020:46) En gemensam angelägenhet, SOU (2022:34) I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning

DO vill i detta sammanhang framhålla vikten av att i den fortsatta beredningen avseende Sameskolans framtida huvudmannaskap beakta samers rättigheter som urfolk och då särskilt samers rätt till inflytande i frågor som berör dem och rätt till delaktighet i beslutsprocesser.

Utredning och beslut om mottagning av elever i grundsärskola och gymnasiesärskola

Utredningen bedömer att staten bör ta ett samlat ansvar för utredning och beslut om mottagande av elever i grundsärskola och gymnasiesärskola. Det skapar, enligt utredningen, förutsättningar för att bygga upp expertis och gedigen kompetens om målgruppen och om hur man bäst ska utreda och bedöma om elever hör till denna målgrupp. Det skulle enligt utredningen också bidra till ökad rättssäkerhet. DO delar utredningens bedömning rörande utredning och beslut om mottagning av elever i grundsärskola och gymnasiesärskola.

Förskolan

Förskolan omfattas inte av utredningens uppdrag. Det framgår dock av direktivet att utredningen ska analysera vilka konsekvenserna blir för förskolan om huvudmannaskapet för skolformen är oförändrat, medan övriga skolformer får ett förändrat huvudmannaskap. I sin konsekvensanalys konstaterar utredningen att det finns en bristande likvärdighet i förskolan och påpekar att detta inte kommer att hanteras av den systemreform som utredningen lämnar underlag för. Utredningen beskriver också risker för negativa påföljder för förskolan vid ett eventuellt förstatligande där förskolan inte ingår.

DO delar utredningens bedömning att förskolan är en viktig del av skolväsendet. Mot denna bakgrund anser DO att det är viktigt att även förskolan ingår i det slutliga förslaget eftersom detta kan bidra till bättre förutsättningar för barns och elevers tillgång till lika rättigheter och möjligheter.

Beslut i detta ärende har fattats av Lars Arrhenius efter föredragning av utredaren Magdalena Sievers. I den slutliga handläggningen har också experten Tarik Qureshi, enhetschefen Lars Lindgren, enhetschefen Adrian Engman samt sektionschefen Cecilia Narby deltagit.

Lars Arrhenius

Diskrimineringsombudsman